

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (ühexas koda)

12. oktoober 2023 *

Eelotsusetaotlus – Ebaõiglased tingimused tarbijalepingutes – Direktiiv 93/13/EMÜ – Lepingutingimuse ebaõigluse tuvastamise tagajärjed – Tarbija tahe, et leping säilitataks seeläbi, et muudetakse ebaõiglaseks tunnistatud tingimusi – Liikmesriigi kohtu pädevus

Kohtuasjas C-645/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Lietuvos Aukščiausiasis Teismase (Leedu kõrgeim kohus) 12. oktoobri 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 13. oktoobril 2022, menetluses

R. A. jt

versus

„**Luminor Bank AS**“, kes tegutseb „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuse kaudu

EUROOPA KOHUS (ühexas koda),

koosseisus: koja president O. Spineanu-Matei (ettekandja), kohtunikud S. Rodin ja L. S. Rossi,

kohtujurist: A. M. Collins,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- „Luminor Bank AS“, kes tegutseb „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuse kaudu, esindajad: *advokatai* K. Karpickis, A. Klezys ning A. Sovaitė,
- Leedu valitsus, esindajad: K. Dieninis, S. Grigonis ja V. Kazlauskaitė-Švenčionienė,
- Portugali valitsus, esindajad: P. Barros da Costa, A. Cunha, I. Gameiro ja L. Medeiros,
- Euroopa Komisjon, esindajad: J. Jokubauskaitė ja N. Ruiz García,

* Kohtumenetluse keel: leedu.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288) artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1.
- 2 Taotlus on esitatud R. A. jt ning „Luminor Bank ASi“, kes tegutseb „Luminor Bank AS“ Lietuvos skyriuse vahendusel, vahelises kohtuvaidluses, mis puudutab nende poolte vahel sõlmitud mitmes laenulepingus sisalduvate tingimuste ebaõiglast laadi ja selle tagajärgi.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 93/13 kahekümne esimene ja kahekümne neljas põhjendus on sõnastatud järgmiselt:

„liikmesriigid peaksid tagama, et müüja või teenuste osutaja ning tarbija vahel sõlmitud lepingud ei sisaldaks ebaõiglasi tingimusi [...]

[...]

liikmesriikide kohtutel või haldusasutustel peavad olema piisavad ja tõhusad vahendid, et ebaõiglaste tingimuste seadmist tarbijalepingutes takistada.“
- 4 Selle direktiivi artikli 6 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid sätestavad, et ebaõiglaste tingimused lepingus, mille müüja või teenuste osutaja on tarbijaga sõlminud, ei ole [siseriiklikes õigusaktides sätestatud tingimustel] tarbijale siduvad ning [et leping jääb muus osas pooltele siduvaks, kui see saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta].“
[täpsustatud sõnastus]
- 5 Direktiivi artikli 7 lõikes 1 on ette nähtud:

„Liikmesriigid tagavad, et tarbijate ja konkurentide huvides oleksid olemas piisavad ja tõhusad vahendid, et lõpetada ebaõiglaste tingimuste seadmine lepingutes, mis müüjad või teenuste osutajad tarbijatega sõlmivad.“

Leedu õigus

- 6 Leedu Vabariigi tsiviilseadustiku (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas) artikli 6.228⁴ lõikes 8 on sätestatud järgmist:

„Kui kohus tuvastab, et lepingu tingimus või tingimused on ebaõiglased, on see tingimus või need tingimused alates lepingu sõlmimisest tühised ning ülejäänud lepingutingimused jäävad pooltele siduvaks, kui leping saab kehtida ka ilma ebaõiglaste tingimusteta.“

- 7 Leedu Vabariigi tsiviilkohtumenetluse seadustiku (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas) artikli 353 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud järgmist:

„1. Kassatsioonikohus vaatab kassatsioonkaebuses taotletud ulatuses läbi kohtuotsuseid ja/või kohtumäärusi, mille peale on esitatud kaebus seoses õigusnormide kohaldamisega. Kassatsioonikohus on seotud esimese astme kohtus ja apellatsioonikohtus tuvastatud asjaoludega.

2. Kohtul on õigus väljuda kassatsioonkaebuse piiridest, kui seda nõuab avalik huvi ning kui kassatsioonkaebuse piiridest väljumata rikutaks isiku, ühiskonna või riigi õigusi ja legitiimseid huve. [...]“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 8 Põhikohtuasja hagejad sõlmisid 2008. aasta jooksul põhikohtuasja kostjaga mitu Šveitsi frankides nomineeritud laenulepingut (edaspidi „vaidlusalused lepingud“), mille alusel nad laenasid viimaselt rahasumma Šveitsi frankides; konverteerisid olemasolevad eurodes või Leedu littides laenu Šveitsi frankidesse või refinantseerisid laene, mis neil olid võetud mõnelt muult krediitiasutuselt, muus vääringus kui Šveitsi frank. Nii antud laenu tuli tagasi maksta Šveitsi frankides. Leedu liti väärtuse märkimisväärse languse tõttu Šveitsi frangi suhtes on tagasimaksmisele kuuluv summa alates nende lepingute sõlmimisest peaaegu kahekordistunud.
- 9 Leides, et nende lepingute teatavad tingimused on ebaõiglased, esitasid põhikohtuasja hagejad 2017. aastal Vilniaus apygardos teismasele (Vilniuse regionaalne kohus, Leedu) hagi, milles palusid muu hulgas asendada Šveitsi frangi euroga, võttes arvesse asjaomaste laenude andmise kuupäeval kehtinud vahetuskurssi, ning arvutada laenu tagasimaksmisel Šveitsi frankides tehtud maksed (põhisumma ja intressimaksed) ümber eurodesse, võttes arvesse nende maksete kuupäeval kehtinud vahetuskurssi.
- 10 Selle kohtu 20. novembri 2018. aasta otsusega, mis jäeti Lietuvos apeliacinis teismase (Leedu apellatsioonikohus) 5. mai 2020. aasta otsusega muutmata, jäeti põhikohtuasja hagejate nõue rahuldamata.
- 11 Nad esitasid Lietuvos Aukščiausiasis Teismasele (Leedu kõrgeim kohus) kassatsioonkaebuse. See kohus saatis 14. aprilli 2021. aasta otsusega kohtuasja tagasi Lietuvos apeliacinis teismasele (Leedu apellatsioonikohus), et hinnataks uuesti, kas vaidlusaluste lepingute asjasse puutuvad tingimused on ebaõiglased. Lietuvos Aukščiausiasis Teismase (Leedu kõrgeim kohus) hinnangul ei tähenda asjaolu, et põhikohtuasja kostja täitis tal lasuvat teabe esitamise kohustust Šveitsi frangi vahetuskursi muutumise riski kohta, et kohtul ei olnud kohustust kontrollida, kas need tingimused on ebaõiglased.

- 12 Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus) kohustas 4. mai 2021. aasta kohtumäärusega põhikohtuasja hagejaid avaldama arvamust selle kohta, kuidas tuleks vaidlusaluste lepingute asjaomaseid tingimusi ebaõigluse tuvastamise korral nende arvates muuta. Hagejad märkisid, et nad taotlevad nende tingimuste muutmist vastavalt menetluse algatusdokumendile ehk sisuliselt selleks, et asendada Šveitsi frank euroga asjaomaste laenude andmise kuupäeval kohaldamisele kuulunud vahetuskursi alusel. Seevastu põhikohtuasja kostja oli vastu nende tingimuste ebaõiglaseks tunnistamisele ja muutmisele, kuna Leedu õiguskorras puuduvad vastavad dispositiivsed õigusnormid.
- 13 Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus) tunnistas 2. septembri 2021. aasta kohtuotsusega ebaõiglaseks vaidlusaluste lepingute tingimused, mis puudutasid vääringut, milles asjaomased laenud olid nomineeritud, kuna need ei vastanud läbipaistvuse nõudele, ning muutis neid lepinguid nii, et need olid eurodes nomineeritud nende laenude andmise kuupäeval kehtinud vahetuskursi alusel, asendades nendes lepingutes sisalduva baasindeksi, nimelt LIBOR CHFi euriboriga. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul oli selline lahendus kooskõlas õigluse, hea usu ja mõistlikkuse põhimõtetega ning direktiiviga 93/13 taotletavate eesmärkidega.
- 14 Põhikohtuasja kostja esitas selle kohtuotsuse peale Lietuvos Aukščiausiasis Teismasele (Leedu kõrgeim kohus) kassatsioonkaebuse, väites, et Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus) oli ekslikult kvalifitseerinud vaidlusaluste lepingute asjaomased tingimused „ebaõiglasteks“ ning et viimati nimetatud kohtul ei olnud õigust neid tingimusi muuta, kuna Leedu õiguses ei olnud dispositiivseid sätteid, millega oleks saanud need tingimused asendada, ning et nende muutmine õigluse, heausksuse ja mõistlikkuse põhimõtete alusel oli direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 keelatud.
- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus jättis 25. augusti 2022. aasta osalise kohtuotsusega Lietuvos apeliacinis teismase (Leedu apellatsioonikohus) 2. septembri 2021. aasta kohtuotsuse muutmata osas, milles kvalifitseeriti vaidlusalused lepingutingimused „ebaõiglasteks“, ja uuendas menetlust osas, mis puudutab nende lepingute muutmist viimati nimetatud kohtu poolt.
- 16 Eelotsusetaotluse esitanud kohtus väidavad põhikohtuasja hagejad, et põhikohtuasja kostja passiivsuse tõttu ei jõutud kokkuleppele ebaõiglaseks tunnistatud tingimuste võimaliku muutmise suhtes. Nad väidavad samuti, et nad ei nõustu nende tingimuste säilitamisega, ning paluvad esimese võimalusena muuta vaidlusaluseid lepinguid hagiavalduuses märgitud viisil. Kui siiski asuda seisukohale, et niisuguse muudatuse tegemiseks puudub õiguslik alus, paluvad põhikohtuasja hagejad, et tuvastataks nende lepingute tühisus ja määrataks nende alusel tehtud soorituste tagasitaitmine. Põhikohtuasja kostja palub, et tuvastataks nende lepingute tühisus *ex nunc*.
- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud küsimus, millised tagajärjed on vaidlusaluste lepingute asjaomaste tingimuste „ebaõiglasteks“ kvalifitseerimisel, kuna põhikohtuasja hagejad palusid, et need lepingud jäetaks kehtima ja et neid tingimusi muudetaks. Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et käesoleval juhul ei ole vaidlust selles, et need lepingud ei saa ilma nende tingimusteta kehtida. Nimetatud kohus märgib, et Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus) ei analüüsinud küsimust, kas vaidlusaluste lepingute võimalik tühistamine oleks toonud põhikohtuasja hagejatele kaasa eriti kahjulikke tagajärgi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul on sellise kontrolli puudumine seletatav asjaoluga, et menetluse algatusdokumendi eesmärk ei olnud nende lepingute tühisuse tuvastamine, vaid üksnes nende muutmine, ning et Leedu Vabariigi tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 265 lõige 2 ja artikli 320 lõige 2 keelavad vastavalt esimese astme kohtul ja apellatsioonikohtul ületada neile esitatud nõuete piire.

- 18 Seetõttu soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus esiteks teada, kas apellatsioonikohus võis vaidlusaluseid lepinguid muuta ilma eelnevalt analüüsimata, kas nende lepingute tühisuse tuvastamine oleks toonud põhikohtuasja hagejatele kaasa eriti kahjulikke tagajärgi. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul sõltub vastus sellele küsimusele väärtusest, mis tuleb omistada põhikohtuasja hagejate tahtele säilitada need lepingud, muutes neis sisalduvaid ebaõiglasi tingimusi.
- 19 Teiseks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas vastus nimetatud küsimusele sõltub sellest, kas liikmesriigi kohtul on võimalik asendada ebaõiglane tingimus riigisisese õiguse dispositiivse normiga või sättega, mis oleks kohaldatav asjaomase lepingu poolte kokkuleppe korral.
- 20 Nimetatud kohus leiab, et vastused nendele kahele küsimusele võivad osutada jaatavaks. Esiteks oleks jaatav vastus esimesele küsimusele kooskõlas direktiivi 93/13 eesmärgiga, milleks on eelkõige taastada tasakaal lepinguosaliste vahel, nii et samal ajal säilitatakse põhimõtteliselt terve lepingu kehtivus, mitte tühistada kõiki lepinguid, mis sisaldavad ebaõiglasi lepingutingimusi (15. märtsi 2012. aasta kohtuotsus Pereničová ja Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punkt 31). Teiselt poolt võiks ka teisele küsimusele vastata jaatavalt, kuna juhul, kui on olemas võimalus asendada ebaõiglane tingimus riigisisese õiguse dispositiivse normiga või sättega, mida kohaldatakse asjaomase lepingu poolte kokkuleppe korral, ning kui tarbija taotleb, et leping jääs kehtima seeläbi, et ebaõiglane tingimus asendatakse, peab liikmesriigi kohus saama lahendada nimetatud tingimuse muutmise küsimuse, analüüsimata eelnevalt selle lepingu kui terviku tühistamise tagajärgi.
- 21 Seevastu leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui riigisiseses õiguses puudub sobiv dispositiivne säte ja pooled ei jõua niisugusele kokkuleppele, peab kohus sõltumata tarbija väljendatud tahtest tuvastama kogu asjaomase lepingu tühisuse, välja arvatud juhul, kui tarbija on väljendanud soovi, et ebaõiglased tingimused jäetaks kehtima. Seda tehes peab kohus võtma kõik vajalikud meetmed, et kaitsta tarbijat eriti kahjulike tagajärgede eest, mis sellest tühistamisest tulenevad.
- 22 Kuna käesoleval juhul ei ole Leedu õiguses dispositiivset sätet, mis võiks asendada ebaõiglaseks tunnistatud vaidlusaluste lepingute tingimusi, ja kuna pooled ei ole jõudnud kohaldatava sätte suhtes kokkuleppele, ei saa põhikohtuasja hagejate väljendatud tahe, et need lepingud jäetaks kehtima ja et neid tingimusi muudetakse, takistada kohtul otsustada, et tuleb tuvastada nende lepingute tühisus.
- 23 Neil asjaoludel otsustas Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas direktiivi [93/13] artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kui tarbija väljendab soovi, et leping säilitataks seeläbi, et selles sisalduv ebaõiglane tingimus asendatakse, võib kohus pärast seda, kui ta on tuvastanud, et leping ei saa pärast ebaõiglaseks tunnistatud tingimuse kõrvaldamist kehtima jääda, teha otsuse ebaõiglase tingimuse muutmise küsimuses, hindamata eelnevalt võimalust leping tervikuna tühistada?
2. Kas vastus esimesele küsimusele sõltub sellest, kas liikmesriigi kohtul on võimalik asendada lepingus sisalduv ebaõiglane tingimus dispositiivse normiga või vaidlusaluse lepingu poolte vastastikusel kokkuleppel kohaldatava riigisisese õiguse normiga?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

- 24 Kõigepealt tuleb märkida, et ehkki eelotsusetaotluse esitanud kohus palub tõlgendada direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1, on tal tekkinud küsimus lepingutingimuse ebaõigluse tuvastamise tagajärgede kohta. Järelikult, võttes arvesse eelotsusetaotluses esitatud teavet, tuleb esitatud küsimusi mõista nii, et need puudutavad üksnes artikli 6 lõiget 1.
- 25 Seega tuleb asuda seisukohale, et nende küsimustega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui liikmesriigi kohus, kes on tuvastanud, et lepingut ei ole pärast ebaõiglase tingimuse tühistamist võimalik säilitada – ja kui asjaomane tarbija väljendab tahet, et leping jääks kehtima seeläbi, et seda tingimust muudetakse –, võib teha otsuse meetmete kohta, mis tuleb võtta, et taastada lepingupoolte õiguste ja kohustuste tegelik tasakaal, analüüsivõimalikult selle lepingu kui terviku tühistamise tuvastamise tagajärgi. Lisaks soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas sellega seoses omab tähtsust asjaolu, et nimetatud kohtul on võimalus asendada see klausel riigisisese õiguse dispositiivse normiga või sättega, mida kohaldatakse poolte kokkuleppe korral.
- 26 Nendele küsimustele vastamiseks tuleb meenutada, et nagu ilmneb Euroopa Kohtu praktikast, peab lepingutingimuse ebaõigluse tuvastamine võimaldama taastada õigusliku ja faktilise olukorra, milles tarbija oleks olnud ilma ebaõiglase tingimusega (12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus D.V. (advokaaditasud – tunnitasu põhimõte), C-395/21, EU:C:2023:14, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 27 Direktiivi 93/13 artikli 6 lõike 1 kohaselt peab liikmesriigi kohus jätma ebaõiglased lepingutingimused kohaldamata, et need ei tekitaks tarbijale siduvaid tagajärgi, välja arvatud juhul, kui tarbija ise on sellele vastu. Siiski peab leping põhimõtteliselt kehtima jääma ilma ühegi muu muudatuseta, välja arvatud see, mis tuleneb ebaõiglase tingimuste kõrvaldamisest, kui riigisiseste õigusnormide kohaselt on lepingu selline jätkamine õiguslikult võimalik (12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus D.V. (advokaaditasud – tunnitasu põhimõte), C-395/21, EU:C:2023:14, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 28 Seega ei ole liikmesriigi kohtul kohustust jätta ebaõiglane tingimus kohaldamata, kui tarbija otsustab pärast seda, kui nimetatud kohus on talle vastavat küsimust selgitanud, mitte tugineda lepingutingimuse ebaõiglusele ning mittesiduvusele, andes nii kõnealuse lepingutingimuse kohaldamiseks vaba ja selge nõusoleku (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta otsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 29 Nimelt on Euroopa Kohus otsustanud, et kuivõrd direktiiviga 93/13 tagatud kaitsesüsteemi ebaõiglase tingimuse vastu ei kohaldata siis, kui tarbija on sellele vastu, peab tarbijal seda enam olema õigus vaielda vastu sellele, et sama süsteemi kohaldatakse kaitsmaks teda kahjulike tagajärgede eest, mille toob kaasa lepingu kui terviku tühistamine, kui ta ei soovi sellele kaitsesele tugineda (3. oktoobri 2019. aasta otsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 30 Seevastu juhul, kui tarbija väljendab tahet tugineda direktiiviga 93/13 tagatud kaitsesele, peab riigisisene kohus analüüsima, kas riigisiseses õiguses ette nähtud kriteeriume arvestades saab leping jääda kehtima ilma ühegi muu muudatuseta peale selle, mis tuleneb asjaomase ebaõiglase tingimuse kõrvaldamisest.

- 31 Selle hindamine, kas on võimalik, et leping jääb kehtima ilma asjaomase ebaõiglase tingimusest, kujutab endast objektiivset analüüsi, mille liikmesriigi kohus peab tegema riigisiseste õigusnormide alusel ja sõltumata asjaolust, kas tarbija väljendab tahet, et leping jäetaks kehtima (vt selle kohta 3. oktoobri 2019. aasta otsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punktid 39-41 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 32 Juhul kui asjakohaste riigisiseste õigusnormide kohaselt ei saa leping pärast asjaomase ebaõiglase tingimuse väljajätmist kehtima jääda, ei ole selle tühisuse tuvastamine direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 vastuolus (vt selle kohta 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus D.V. (advokaaditasud – tunnitasu põhimõte), C-395/21, EU:C:2023:14, punkt 59).
- 33 Üksnes juhul, kui lepingu kui terviku tühisuse tuvastamine tooks tarbijale kaasa eriti kahjulikke tagajärgi, näiteks tema asetamine olukorda, milles puudub õiguskindlus, ent mida ei saa taandada üksnes puhtrahalistele tagajärgedele, on eelotsusetaotluse esitanud kohtul erandlik võimalus asendada ebaõiglane tingimus, mille tühisus on tuvastatud, riigisisese õiguse dispositiivse sättega või sättega, mis on kohaldatav lepingupoolte kokkuleppe korral (vt selle kohta 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus D.V. (advokaaditasud – tunnitasu põhimõte), C-395/21, EU:C:2023:14, punktid 60-62).
- 34 Samuti tuleneb kohtupraktikast, et kui ei ole olemas ühtegi riigisisese õiguse dispositiivset normi või ühtki lepingupoolte kokkuleppe korral kohaldatavat sätet, mis võib asendada asjaomaseid ebaõiglase tingimusi, ja kui lepingu tühisuse tuvastamine tooks tarbijale kaasa eriti kahjulikke tagajärgi, peab liikmesriigi kohus, lähtudes riigisisesest õigusest tervikuna, võtma kõik meetmed, mis on vajalikud, et kaitsta tarbijat nende tagajärgede eest ja taastada nii tegelik tasakaal lepingupoolte vastastikuste õiguste ja kohustuste vahel (vt selle kohta 25. novembri 2020. aasta kohtuotsus Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punkt 41).
- 35 Meetmed, mida liikmesriigi kohus võib võtta tuvastamise korral, et lepingutingimus, mille kõrvaldamine tooks kaasa selle lepingu tühisuse, mille osa see tingimus on, ei ole ammendavad (vt selle kohta 25. novembri 2020. aasta kohtuotsus Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punkt 40) tingimusel, et liikmesriigi kohtul ei ole võimalik seda lepingut selle tingimuse sisu muutes täiendada (26. märtsi 2019. aasta kohtuotsus Abanca Corporación Bancaria ja Bankia, C-70/17 ja C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 53, ning 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus D.V. (advokaaditasud – tunnitasu põhimõte), C-395/21, EU:C:2023:14, punkt 65).
- 36 Siiski on Euroopa Kohus juba otsustanud, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõikega 1 on vastuolus, kui lepingus sisalduvate ebaõiglase tingimuste tühisuse tuvastamise tagajärjel tekkinud lüngad täidetakse üksnes riigisiseste üldnormide alusel, millega nähakse ette õigustoimingu tagajärgede täiendamine eelkõige võrdsuse põhimõttest või väljakujunenud tavadest tulenevate tagajärgedega, ning mis ei ole ei dispositiivsed sätted ega sätted, mida kohaldatakse lepingupoolte kokkuleppe korral (3. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 62).
- 37 Eeltoodust tuleneb esiteks, et tarbija väljendatud tahe tugineda direktiiviga 93/13 pakutavale kaitsele ja soov, et leping säilitataks, ei mõjuta liikmesriigi kohtu kohustust kontrollida objektiivse lähenemise alusel ja riigisiseste õigusnormide alusel, kas see leping saab pärast ebaõiglase tingimuse kõrvaldamist kehtima jääda.

- 38 Teiseks, kui kohus on tuvastanud, et lepingut ei ole võimalik pärast niisuguse ebaõiglase tingimuse kõrvaldamist säilitada, ei saa ta seda tingimust asendada riigisisese õiguse dispositiivse normiga või sättega, mida kohaldatakse lepingupoolte kokkuleppe korral või – kui selles õiguses ei ole ette nähtud niisuguseid sätteid – võtta muid meetmeid, et taastada tegelik tasakaal poolte õiguste ja kohustuste vahel, ilma eelnevalt analüüsimata ja tuvastamata, et nimetatud lepingu kui terviku tühisuse tuvastamine tooks asjaomasele tarbijale kaasa eriti kahjulikke tagajärgi.
- 39 Käesoleval juhul on Lietuvos Aukščiausiasis Teismasele (Leedu kõrgeim kohus) esitatud kassatsioonkaebus Lietuvos apeliacinis teismase (Leedu apellatsioonikohus) otsuse peale, millega viimati nimetatud kohus, olles tuvastanud, et vaidlusaluste lepingute põhiobjekti alla kuuluvad tingimused, see tähendab need, mis puudutasid vääringut, milles asjaomased laenud olid nomineeritud, rahuldab põhikohtuasja hagejate nõude ja muutis neid lepinguid, ilma et ta oleks eelnevalt analüüsinud nende lepingute tühisuse võimaliku tuvastamise tagajärgi põhikohtuasja hagejatele. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) jättis edasi kaevatud kohtuotsuse muutmata osas, mis puudutab nende tingimuste kvalifitseerimist ebaõiglaseks. Mis seevastu puudutab sellise kvalifitseerimise tagajärgi, siis soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas apellatsioonikohus võis rahuldada põhikohtuasja hagejate nõude jätta vaidlusalused lepingud kehtima, muutes neid tingimusi, ilma et ta oleks eelnevalt analüüsinud, kas tühistamine toob põhikohtuasja hagejatele kaasa eriti kahjulikke tagajärgi.
- 40 Ent nagu nähtub Euroopa Kohtu praktikast, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktides 26–38, on juhul, kui põhikohtuasja hagejad soovivad tugineda direktiiviga 93/13 antud kaitsele ja kui riigisisese õiguse alusel ei saa vaidlusalused lepingud pärast ebaõiglase tingimuste kõrvaldamist kehtima jääda, nende lepingute tühistamisega kaasnevate tagajärgede analüüs liikmesriigi kohtul lasuv kohustus, mis ei sõltu põhikohtuasja hagejate väljendatud tahtest, et need lepingud säilitataks seeläbi, et neid tingimusi muudetakse. Nimelt ainult juhul, kui need tagajärjed on nii tõsised, et neid võib kvalifitseerida põhikohtuasja hagejatele „eriti kahjulikuks“, peab see kohus juhul, kui puuduvad dispositiivsed sätted või sätted, mida kohaldatakse lepingupoolte kokkuleppe korral, võtma kõik vajalikud meetmed, et kaitsta tarbijat nende tagajärgede eest ja taastada tegelik tasakaal poolte õiguste ja kohustuste vahel, välja arvatud juhul, kui nimetatud kohtul on võimatu neid lepinguid täiendada nende tingimuste sisu muutes.
- 41 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui liikmesriigi kohus, kes on tuvastanud, et lepingut ei ole pärast ebaõiglase tingimuse tühistamist võimalik säilitada – ja kui asjaomane tarbija väljendab tahtet, et leping jääks kehtima seeläbi, et seda tingimust muudetakse –, võib teha otsuse meetmete kohta, mis tuleb võtta, et taastada lepingupoolte õiguste ja kohustuste tegelik tasakaal, analüüsimata eelnevalt selle lepingu kui terviku tühisuse tuvastamise tagajärgi, ja seda isegi siis, kui nimetatud kohtul on võimalik asendada see lepingutingimus riigisisese õiguse dispositiivse normiga või sättega, mida kohaldatakse poolte nõusolekul.

Kohtukulud

- 42 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamise seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (üheksas koda) otsustab:

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiivi 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes artikli 6 lõiget 1

tuleb tõlgendada nii, et

sellega on vastuolus, kui liikmesriigi kohus, kes on tuvastanud, et lepingut ei ole pärast ebaõiglase tingimuse tühistamist võimalik säilitada – ja kui asjaomane tarbija väljendab tahet, et leping jääks kehtima seeläbi, et seda tingimust muudetakse –, võib teha otsuse meetmete kohta, mis tuleb võtta, et taastada lepingupoolte õiguste ja kohustuste tegelik tasakaal, analüüsimate eelnevalt selle lepingu kui terviku tühisuse tuvastamise tagajärgi, ja seda isegi siis, kui nimetatud kohtul on võimalik asendada see lepingutingimus riigisisese õiguse dispositiivse normiga või sättega, mida kohaldatakse poolte nõusolekul.

Allkirjad